
Debatt:

Historiska homostudier – redan historia?

På endast ett par decennier har queer/homostudier vuxit fram internationellt som ett eget forskningsfält (och även som forskningsperspektiv). En viktig del av detta fält utgörs av historiskt inriktade socialkonstruktivistiska studier, studier som i någon mening förhåller sig till det historiska skapandet av 'den homosexuelle' och 'den lesbiska' (och därmed även till det historiska skapandet av 'den heterosexuelle'). Internationellt har en mängd arbeten gjorts. För att nämna några av de mest inflytelserika: Mary McIntoshs banbrytande artikel *The homosexual role* från 1968, Michel Foucaults *Sexualitetens historia* och Jeffrey Weeks *Coming out* ungefär ett decennium senare.

Många av de viktigaste arbetena har gjorts i USA. Som Martha Vicinus kända artikel *I wonder to which sex I belong*, eller John D'Emilios studier av skapandet av gay communities och homosexuella identiteter – samt betydelsen av kapitalism för detta. Eller Allan Berubés *Coming out under fire* om betydelsen av andra världskriget för framväxten av gaya och lesbiska identiteter och konsolidering av hetero-homobinärismen och heteronormativiteten. David Greenbergs monumentala, och i mina ögon negligerade, bok *The construction of homosexuality* hör till dessa framstående amerikanska arbeten. Likaså Elizabeth Lapovsky Kennedys och Madeline Davies *Boots of leather, slippers of gold*, om samkönat liv bland kvinnor i Buffalo kring mitten av 1900-talet, och George Chaunceys komplexa studie *Gay New York 1890-1940*.

Dessa arbeten är bara *några få* av de mer kända. Och det är inget ämne som är färdigutforskat – även i dag pågår många studier. Jag såg nyligen en artikel i tidskriften *Gay and Lesbian Quarterly* som handlade om att en tredje generation lokalt inriktade studier nu är på gång i USA. Tecken på livaktighet syns också i mängden av artiklar i tidskrifter som *GLQ* och *Sexualities*.

Vad har då gjorts här i Sverige och Norden? Några avhandlingar har skrivits, som Henning Bechs *När maend mødes*, där "den homosexuelle" granskas i relation till "det moderna". Wilhelm von Rosen har i doktoravhandlingen *Månens kulor* granskat förståelser av samkönade förbindelser mellan män i Danmark fram till 1900-talets början. Benny Henrikssons avhandling *Risk factor love* innehåller inslag av historisk socialkonstruktivism. Jan Löfström har behandlat *The social construction of homosexuality in Finnish society*. Jens Rydström har i *Sinners*

and citizens undersökt övergången från ett 'sodomitiskt' till ett 'homosexuellt' paradig i Sverige 1880-1950. Pia Lundahl har i *Intimitetens villkor* behandlat förståelse av intimitet mellan kvinnor i ett par olika historiska kontexter.

Till andra större arbeten hör Karin Lützens *Hvad hjertet begærer: kvinders kærlighed til kvinder 1825-1985*. Det så kallade Stockholmsprojektet, Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Dodo Parikas och Göran Söderström, har i flera publikationer, inte minst den omfattande *Sympatiens hemliga makt*, behandlat Stockholms (främst manliga) homosexuella 1860-1960. Svante Norrhem har i boken *Den hotfulla kärleken* granskat synen på och den aktiva tystnaden kring homosexualitet i Västerbotten decennierna efter andra världskriget. Jag själv har skrivit om 'Såna' och 'riktiga karlar' (och övergången till "hetero-" och "homosexuella" män) i Göteborg 1930-1960. Tillsammans med Margareta Lindholm har jag vidare i *En annan stad* jämfört kvinnligt och manligt homoliv i Göteborgs stad 1950-1980. Det finns också anledning att nämna Fredrik Silverstolpes internationellt uppmärksammade artikel "Benkert was not a doctor" (trots att den är begränsad till omfånget).

Antalet större arbeten på området är således inte särskilt stort (även om listan ovan möjligen inte är helt uttömmande). Dessutom kan man undra om det kommer så värst många fler – vid den stora queerforskningskonferensen i Göteborg våren 2002 var antalet bidrag till historieguppen endast tre stycken! Betyder det att det är bra så här? Är det tillräckligt nu med sådana här studier? När inte ens ett decennium gått sedan det (med något enstaka undantag) överhuvudtaget började hända något? Nej, menar jag.

Varför inte? För det första anser jag att det behövs mer studier om förhållanden utanför USA, som dominerar så mycket. Studier som problematiserar förståelser och antaganden som hänger ihop med den amerikanska kontexten. Till exempel förståelsen av 'sodomi' – Jens Rydström betonar i sin doktorsavhandling betydelsen av tidelag i det svenska sammanhanget, något som fick specifika konsekvenser. Göteborgsstudierna pekar på betydelsen av nya sätt att leva, såsom intimisering/familisering av män respektive kvinnors ökade tillträde till offentligheten, för viktiga förändringar under 1900-talet medan man i studier i USA-kontexter ofta har betonat ökad repression.

För det andra behövs fler studier som visar *hur den process gått till som lett fram till vår tids starkt genomsyrande homo-heterobinärism och heteronormativitet* (med detta menar jag inte att denna binärism och heteronormativitet skulle vara en slutstation). Här finns än så länge bara strödda bidrag. Jag tänker här inte bara på betydelsen av diskursiva förändringar och förändringar inom temat samkönad sexualitet/intimitet utan även på betydelsen av *andra slags* förändringar. Vad har t.ex. övergången till konsumtionssamhället betytt? Och förändringar på arbetsmarknaden och i arbetslivet? Vårt nya mediasamhälle med nya former

av möten? Det alltmer mångvetniska samhället? Om vi är intresserade av förändringar vad avser kön och sexualitet, tror jag inte att det räcker med att tänka sig att enbart sådant som parodier och andra aktiva utmaningar kan åstadkomma sådana – vi har också att göra med *sammanhang, omständigheter*, som främjar respektive motverkar förändringar. Man bör förstås också fråga sig om det verkligen är fråga om en process som hela tiden förstärker heteronormativiteten och hetero/homobinärismen. Vad har till exempel hänt de senaste tjugo åren? Vad händer just nu? Inom vilket/vilka tidsperspektiv sker förändringar?

För det tredje så behövs det mer studier som (vilket ju ligger i denna sorts studiers natur) visar *andra sätt att organisera och förstå samkönad sexualitet*, något som bidrar till att problematisera hetero-homobinärismen och heteronormativiteten. Här tror jag att lokalt och historiskt specifika närstudier har mycket att ge. Inte minst behövs studier av *kvinnors* samkönade liv, som i särskilt liten grad synliggjorts. Hur ser det ut i olika samhällsklasser, i olika etniska sammanhang, i arbetslivet och dess olika delar (något vi vet litet om)?

För det fjärde anser jag att det är viktigt att *dokumentera* samkönat liv i det förgångna. Gör inte vi som forskar det är det risk att det inte kommer att finnas annat än i form av sådant som polis- och rättegångsprotokoll, sjukvårdsjournaler och liknande. Detta är betydelsefullt på så vis att andra forskare kan använda sig av det. Men det är också viktigt att ge äldre generationers kvinnor och män, vilka inte sällan setts ner på av yngre generationer, röster och visa på samkönade liv som kanske inte alls var så självförnekande eller instängda som många yngre tror. Att dokumentera samkönat liv i det förgångna kan också, som Lilian Faderman betonade i ett föredrag på en konferens i Oslo för ett par år sedan, bidra till att ge kvinnor och män med homosexuella känslor och självförståelser ”modeller”. Jag tänker på mig själv, som tillhör ’komma-ut-generationen’, för vilken det har betytt mycket att genom mina och Margaretas studier lära känna äldre generationers män med delvis andra sätt att se på sig själva och leva. Det ger mig faktiskt *både* identifikation *och* idéer om andra sätt att vara än mitt eget.

Jag anser att vi behöver studier som fokuserar samkönade relationer på grund av att heteronormativitet och (om än kanske i något minskad grad) homofobi fortfarande genomsyrar vårt samhälle och kultur. En indikation på att det förhåller sig så är den jämfört med övriga befolkningen sämre psykiska hälsan bland homosexuella kvinnor och män som visade sig i den norska levnadsvillkorundersökningen som nyligen gjordes, med bland annat en stor andel personer som försökt ta livet av sig, och den största andelen bland de allra yngsta kvinnorna! Göteborgsetnologen Maria Kahns kommande doktorsavhandling om unga lesbiska kvinnor i dag visar en liknande dyster bild.

Att fokusera det samkönade behöver inte betyda uteslutning av annat. Tvärtom: i vid mening historiskt inriktad socialkonstruktivistisk homoforskning har ofta

– och i mina ögon idealt – en bred ansats, där olika hierarkiska kategorier som kön/genus, sexualitet, social klass spelar en viktig roll. Liksom samhälleliga omständigheter som urbanisering, kapitalism, lönearbete, professionalisering, och där förändringar i organisering och förståelse av samkönad sexualitet ses som resultat av sammansatta skeenden, inte minst framväxten av heterosexualitet som norm. Det räcker med att – åter – nämna namn som McIntosh, Weeks, Foucault.

Arne Nilsson